

УДК 159.95+316.4

DOI: <https://doi.org/10.33120/popp-Vol26-Year2022-103>

Дишлевий Ілля Олександрович,

кандидат соціологічних наук,

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України,

м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0002-5094-2755

dyshlevyi@gmail.com

ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТІСНОГО ВИБОРУ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Актуальність. На тлі російсько-української війни зросла актуальність європейської інтеграції України як цивілізаційного вибору української політичної нації.

Основні **завдання** представленої дослідження полягають у тому, щоб розкрити й проаналізувати широту можливостей особистісного вибору людини в українському соціумі в контексті соціальних процесів європейської інтеграції сучасної України; подати цивілізаційний вимір психології особистісного вибору в умовах європейської інтеграції; виділити змістовий взаємозв'язок психології особистісного вибору людини і ментального благополуччя населення загалом за умови європейської інтеграції.

Під час підготовки цієї роботи застосовано системний підхід як **методологію** дослідження. Робота базується на структуралістському підході, який використовується в соціально-психологічній науці.

Результати. Показано, що психологія особистісного вибору українців поступово виходить на цивілізаційну вісь європейської спільноти, що передбачає формування і розвиток пластичних ідентичностей та широкої ментальності. Адекватний, усвідомлений і зважений особистісний вибір людини можливий за умови наявності розвиненої системи психологічної і психотерапевтичної допомоги, що відповідає високим принципам професіоналізму та етики. Проблеми самотності і роз'єднаності людей у сучасному інформаційному суспільстві викликають ментальне неблагополуччя суб'єктів, що позначається на сенсах психології їхнього особистісного вибору. Результати дослідження можуть стати в пригоді керівникам органів публічного управління, організацій комерційного сектору, керівництву неурядових організацій для удосконалення культурної політики та корпоративної етики, а також підтримки системи психологічної і психотерапевтичної допомоги в сучасній Україні.

Подальші дослідження можуть бути зосереджені на побудові комплексного соціально-психологічного підходу до суперечностей між інституційним і самоорганізаційним рівнями сучасного українського суспільства в ракурсі психології особистісного вибору українців.

Практичне значення цієї роботи полягає у використанні її матеріалів під час розроблення навчальних дисциплін у закладах вищої освіти для студентів, які готуються стати психологами і соціальними працівниками. Також це дослідження має практичне значення для державного, комерційного та некомерційного секторів сучасного українського соціуму.

Ключові слова: особистісний вибір; європейська інтеграція; українська політична нація; цивілізаційний вимір; ментальне благополуччя; психологічна культура населення; психологічна і психотерапевтична допомога.

Illia Dyshlevyi

A Doctor of Philosophy in Sociology

The Institute of Social and Political Psychology

of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,

Kyiv, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-5094-2755

dyshlevyi@gmail.com

PSYCHOLOGY OF PERSONAL CHOICE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE

Relevance. In the context of the Russian-Ukrainian war, the issue of Ukraine's European integration as a civilized choice of the Ukrainian political nation has grown.

The main **tasks** of the presented research are to reveal and analyze the breadth of the possibilities of personal choice of a person in Ukrainian society in the context of social processes of European integration of modern Ukraine; to perform a civilized dimension of the psychology of personal choice in the conditions of European integration; to distinguish the substantive relationship of the psychology of personal choice of a person and mental well-being of the population in general in the conditions of European integration.

The systematic approach as a **methodology** of research is applied. The paper is based on the structuralist approach, which is used in social and psychological science.

Results. It is shown that the psychology of personal choice of the Ukrainians gradually enters the civilization axis of the European community, which implies the formation and development of plastic identities and broad mentality; adequate, conscious, and well-considered personal choice of a person is possible under the condition of the developed system of psychological and psychotherapeutic assistance, which comply with high principles of professionalism and ethics. Problems of loneliness dissociation of people in modern information society cause mental problems, which affect the sense of the psychology of their personal choice. The research results can be used by heads of public administration bodies, commercial organizations, and management of non-governmental organizations for the improvement of cultural policy and corporate ethics, as well as the support of psychological and psychotherapeutic assistance systems in modern Ukraine.

Further research can be focused on building a comprehensive social and psychological approach to the contradictions between the institutional and self-organization levels of modern Ukrainian society from the point of view of the psychology of personal choice of the Ukrainians.

The practical significance of the presented scientific work is the use of its materials for the development of curricula of the disciplines in higher educational institutions for students who are preparing to become psychologists and social workers. The study also has practical significance for the state, commercial and non-commercial sectors of modern Ukrainian society.

Keywords: personal choice; European integration; Ukrainian political nation; civilization dimension; mental well-being; psychological culture of the population; psychological and psychotherapeutic assistance.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Євроінтеграційні процеси стоять на порядку денному сучасного українського суспільства. Євроінтеграція передбачає утвердження природних прав і свобод людини, формування сталої правової держави, розвиненого громадянського суспільства та функціонування легальної ринкової економіки. Ці вимоги не можуть виконуватися без наявності ліберальної правосвідомості та причетності до загальнолюдських цінностей. У цій ситуації надзвичайно актуалізується психологія особистісного вибору, від якого залежить те, наскільки самоорганізаційний рівень соціуму відповідатиме інституційним трендам.

На тлі нинішньої російсько-української війни актуальність європейської інтеграції України зросла ще більше – це цивілізаційний вибір української політичної нації. Українці – європейська нація. Відповідно, психологія особистісного вибору українського громадянина має вписуватись у європейські культурні, правові, політичні та економічні традиції, вимоги і тренди.

У зв'язку із широкомасштабною воєнною агресією Російської Федерації проти України, яка триває з 24 лютого 2022 року, в українському суспільстві наразі панує досить важка соціально-психологічна атмосфера. Серед представників різних соціальних верств поширюються тривога, страх, апатія, розпач, обурення, почуття безвиході, ненависть до російських окупантів та керівництва країни-агресора – Російської Федерації (Слюсаревський, 2022, с. 12). Наразі в країні дуже багато біженців, внутрішньо переміщених осіб, які часто змушені починати життя із чистого аркуша. У цій ситуації проблематика психології особистісного вибору в умовах євроінтеграції набуває в Україні надзвичайно високої актуальності. Особистісний вибір українського громадянина на користь європейської інтеграції своєї

Батьківщини – це питання самозбереження, культурного розвитку, громадянської, політичної, правової, територіальної і національної ідентичності. Також цей вибір є принципово важливим для згуртованості українського суспільства під час повоєнного відновлення та розвитку України.

Проблемна ситуація дослідження полягає в невідповідності в сучасному українському суспільстві інституційних трендів та публічного дискурсу станові психології особистісного вибору на рівні конкретних суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор; виокремлення нерозв'язаних частин загальної проблеми. Проблематику психології вибору особистості у зв'язку з європейською інтеграцією України артикульовано, але недостатньо вивчено у вітчизняній соціальній психології. Соціальні чинники, передумови, наслідки, успіхи та труднощі європейської інтеграції незалежної Української держави досліджуються колективом Інституту соціології Національної академії наук України. За цією тематикою регулярно проводяться соціологічні дослідження, результати яких публікуються в збірниках наукових праць «Українське суспільство: моніторинг соціальних змін» та «Соціальні виміри суспільства». Євген Головаха розглядає складні процеси європейської інтеграції сучасного українського соціуму в зрізі соціальних цінностей та очікувань, а також з погляду соціальної солідарності та консенсусу у суспільстві (Новинаря). Олександр Резнік наголошує, що повномасштабне воєнне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року максимізувало підтримку європейської інтеграції у всіх регіонах та лінгво-етнічних групах України (Інститут соціології...). Олена Злобіна окремо виділяє особистісну активність у контексті соціоструктурних перетворень, що є вкрай важливим для формування соціально-психологічного бачення зв'язку євроінтеграційних процесів України із психологією вибору людини (Злобіна, 2004, с. 120-121).

Проблематику психології особистісного вибору досліджує колектив Інституту соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України. Відповідно до суб'єктно-вчинкового підходу В. Татенка, особистість самостійно має формувати та здійснювати свій особистий вибір (Татенко, 2017, с. 157-158). З позицій теорії особистісного життєконструювання психологія вибору особистості повинна втілюватися у зважених рішеннях, адекватних завданнях і повторюваних та спільних соціально-психологічних практиках (Гундертайло, 2016, с. 30-31). За В. Васютинським, прагнення до влади є одним із мотивів здійснення вибору людини, що визначає рівень її

активності, відповідальності та загалом соціальної спрямованості (Васютинський, 2005, с. 104). На думку П. Горностая, вибір особистості реалізується через виконання нею певних соціальних ролей (Горностай, 2016, с. 130-131).

Як бачимо, проблематика структурного взаємозв'язку успішності європейської інтеграції сучасної України та психології особистісного вибору українців потребує подальшого вивчення, що підвищує пізнавальну актуальність представленої наукової статті. **Нерозв'язаними частинами наукової проблеми є:** 1. Проблема цивілізаційного виміру психології особистісного вибору в контексті європейської інтеграції сучасної України. 2. Проблема психології особистісного вибору в контексті ментального благополуччя населення сучасної України.

Метою статті є виявлення та аналіз у контексті соціальних процесів європейської інтеграції цивілізаційного виміру соціального буття та ментального благополуччя населення з позиції психології особистісного вибору, що є сполучною ланкою між інституційними трендами та публічним дискурсом, з одного боку, і конкретними індивідами – з другого.

Цивілізаційний вимір психології особистісного вибору. Вибір сучасної європейської людини орієнтований на сьогодення і майбутнє, а вибір ретроградної особистості – на минуле. Соціальна політика і соціальний захист країн Європейського Союзу, Великобританії, Швейцарії, Норвегії, Ісландії, Ліхтенштейну є дієвими та охоплюють різні соціальні верстви населення цих країн. Це створює серйозну основу для планування людиною свого майбутнього і, відповідно, для формування та здійснення індивідами свого вибору на користь успішного майбутнього і сприятливого сьогодення.

Толерантність лежить в основі поваги до людської гідності. Толерантність – це свідомий вибір особистості. Толерантність – основа цивілізованості суспільства (Митчелл, 2020, с. 451-452). Процеси європейської інтеграції демонструють зростання толерантності людей одне до одного і до соціально вразливих груп суспільства. Євроінтеграція передбачає «запуск» розумного, раціонального начала у виборі особистості, що передбачає її освіченість. Толерантність багато в чому впливає з такої якості особистості, як освіченість, якої набувають суб'єкти в європейських суспільствах у процесі безперервної освіти і самоосвіти.

Сучасний соціум украї поверховий у своїх соціальних діях і взаємодіях. Людині з тонкою і вразливою душевною організацією важко жити в сучасних соціальних умовах (Бегбедер, 2020, с. 123-124). Ця ситуація різнобічно рефлексується в екзистенційному напрямі

психологічної науки. Проте євроінтеграційні процеси пропонують особистості палітру можливостей, у якій вибір зосереджується на реальних альтернативах, а не на задекларованих опціях.

Європейська інтеграція сучасного українського суспільства передбачає формування і розвиток широти мислення, гнучкості поглядів та психологічної зрілості українців. Ці зміни неможливі без толерантності в світосприйнятті, світогляді та підходах особистості. Толерантність європейської людини поєднується з її прагматичністю і розумним егоїзмом. Однак люди, які живуть у «рожевих окулярах», ілюзіях та наївності, теж мають свою нішу в соціальному просторі (Гілберт, 2019, с. 80-81).

Вибір у європейському вимірі спрямований на життєвий успіх людини, що має безліч аспектів. У сучасних розвинених європейських суспільствах життєвий успіх насамперед пов'язаний зі знаннями, освітою та освіченістю, у перехідних суспільствах – з матеріальним добробутом і доходом. У процесі формування вибору особистість визначає стратегії досягнення життєвого успіху – або це справедливі і законні способи підкорення життєвих висот, або сходження по «трупах», цинічне ставлення до інших людей і неправові практики.

Нинішні європейські соціальні реалії передбачають мінливість та широту вибору особистості. Так, зміна професії, роду діяльності, місця проживання, способу й стилю життя, сексуальних і шлюбних партнерів, друзів є нормою для європейської спільноти. На цьому фоні формуються множинні і пластичні ідентичності.

Вибір у сучасних соціальних умовах передбачає однозначну перевагу для особистості природних прав і свобод людини. У європейських країнах права і свободи людини мають високу соціально-психологічну значущість. Саме у зв'язку з цим фактором для європейських громадян інститути правової держави, громадянського суспільства та ринкової економіки також мають високу соціально-психологічну значущість. Через ці обставини конфлікт між інституційним і самоорганізаційним рівнями європейських суспільств значно менший, ніж у сучасному українському соціумі. Проте процеси європейської інтеграції України передбачають узгодженість інституційного і самоорганізаційного рівнів суспільства.

Вибір людини в європейській системі координат передбачає особисту відповідальність індивіда за свої рішення та дії. Особистої відповідальності багато акторів бояться в незрілих суспільствах чи країнах із високим рівнем соціальної аномії. Європейська людина – високосамоорганізована особистість, яка має моральну автономію, психологічну зрілість та правову культуру (Титаренко, 2005, с. 86).

Ліберальні трансформації сучасного українського суспільства, спрямовані на інтеграцію України до Європейського Союзу, мають на меті виховання саме такого вільного типу особистості, сповненого почуття власної гідності.

Європейська інтеграція передбачає перебудову всієї системи громадського управління – у центрі взаємодії між владою і громадянами мають стояти права, свободи та законні інтереси особистості.

Коли людина обирає друга, сексуального чи шлюбного партнера, на першому плані завжди значущі для індивіда особисті якості іншої людини. Ці значущі особисті якості визначаються здебільшого ідентичностями по лінії розмежування «свій»-«чужий».

Згідно з європейською соціально-історичною традицією у психології особистісного вибору надзвичайно важливу роль відіграє вибудовування самою людиною своєї особистості в безперервному процесі саморозвитку і самовиховання. Разом з тим зовнішні інституційні вимоги соціалізації визначають межі та ресурси для творення людиною своєї особистості.

Особистісний вибір у сучасних європейських реаліях передбачає наявність у людини почуття такту, толерантності та поваги до людської гідності інших людей у контексті загальної культури та екологічності спілкування. Токсичність у взаємодіях і взаєминах людей сприймається як девіантність і виключається з поля цивілізованого буття індивідів. Складні процеси європейської інтеграції України передбачають формування культури особистісного вибору українців, що ґрунтується на етичності соціальних комунікацій. Це має бути закріплено у вимогах системи освіти і виховання, сфери підготовки публічних службовців, державних управлінців та менеджерів у приватному бізнесі. Водночас зазначимо, що сучасний європейський простір передбачає безперервність процесу освіти і виховання людини, оскільки соціальні умови та можливості постійно змінюються й оновлюються.

Особистісний вибір людина сьогодні здійснює в ситуації інформаційної поліфонії і постправди. У європейському просторі ці обставини особливо даються взнаки. Множинність масмедіа і крайній розкид інформаційних приводів, масове занурення людей у соціальні мережі, активне і практично повсюдне користування інтернетом – це невід'ємні атрибути соціального в сучасних європейських суспільствах. Психологія особистісного вибору сучасної людини нерозривно пов'язана з цими атрибутами. Європейська інтеграція України передбачає входження поля особистісного вибору українців у цю соціальну реальність. Це потребує розширення горизонту мислення та гнучкості особистісного сприйняття громадян України.

Люди в сучасну епоху вкрай мінливі. Уже великою рідкістю є «вічне кохання» і дружба «на все життя». Розставання людей так само часті, як і зустрічі. Культурі інформаційного соціуму властиві множинність і різноспрямованість соціальних контактів. Ця система цінностей і норм не вписується в рамки традиційного патріархального суспільства, від якого динамічно відходить у процесі європейської інтеграції незалежна Україна. На наших очах відроджується європейська ментальність українців, їхня європейська громадянська та політична ідентичність. Ці цивілізаційні явища безпосередньо впливають на психологію особистісного вибору громадян сучасної України, роблячи його значно ширшим, гнучкішим і легшим. Значно зростає трудова, професійна та освітня мобільність українців, що говорить про розширення свободи психології їхнього особистісного вибору. Також повільно, але неухильно зростає толерантність до представників соціально вразливих груп суспільства (Ворона, & Резнік, 2021, с. 36-37).

Психологія особистісного вибору та ментальне благополуччя населення. Євроінтеграція передбачає доступність якісної та професійної психологічної і психотерапевтичної допомоги населенню, яка особливо актуальна в ситуації життєвого вибору людини. Найчастіше індивід наодинці неспроможний визначитися з координатами свого вибору в тій чи іншій площині своєї життєвої активності в соціумі. Психологічна культура – один з атрибутів зрілого європейського суспільства, де зовсім не соромно звертатися по допомогу до психолога чи психотерапевта. Також євроінтеграційні процеси передбачають посилення професійних та етичних вимог до психологів і психотерапевтів, оскільки в сучасній Україні найчастіше, на жаль, називаючись ними, оруднують шахраї або просто непрофесіонали. Саме під впливом цієї когорти осіб людина, яка звертається до них по психологічну або психотерапевтичну допомогу, може зробити неправильний, хибний вибір, що тягне за собою крайній дисонанс особистості зі своїм середовищем існування. Результат професійної та етичної психологічної і психотерапевтичної роботи – це правильний вибір особистості, що забезпечує її адаптацію до безперервно змінюваних соціальних умов та обставин.

Європейське суспільство пропонує сучасній людині багато можливостей для «вгамування» її душевного болю. В українському суспільстві, що модернізується, душевний біль, особливо серед чоловіків, засуджується і люди з депресивним станом поповнюють соціально стигматизовані групи соціуму. Європейська інтеграція України передбачає, серед іншого, поступову ліквідацію соціальної стигматизації людей, які звертаються по професійну допомогу до психологів і психотерапевтів.

Вибір особистості залежить від її психотипу. Сучасне європейське суспільство не накладає особливих обмежень для самовираження людей з різною психологічною конституцією. Свобода самовираження – одна з ціннісних підстав європейської спільноти.

Соціально-психологічне самопочуття населення в розвинених європейських країнах не відкидає депресію. Депресію можна трактувати як сприйняття людиною світу як нікчемного, позбавленого сенсу, жорстокого і жахливого. Іноді депресивний стан особистості призводить до суїциду – саме через це особливо небезпечна депресія. Не все з ментальним здоров'ям у європейців райдужно, безпроблемно та благополучно, усупереч поширеним міфам, ілюзіям і стереотипам (Мюллер, 2020, с. 69-70). Цей соціальний факт ще раз свідчить про те, що матеріальний і фінансовий добробут далеко не завжди зумовлює психічне здоров'я та психологічний комфорт особистості. Однак у європейських державах працює розвинена професійна система психологічної і психотерапевтичної допомоги. Європейська інтеграція Української держави передбачає активний розвиток сфери психологічної і психотерапевтичної допомоги, а також боротьбу із соціальною стигматизацією та дискримінацією людей із проблемними особливостями ментального здоров'я.

Ментальне благополуччя громадян украї важливе для розвитку й функціонування зрілого суспільства. Психологічне консультування, психологічна і психотерапевтична допомога мають поступово ставати невід'ємними складниками соціальної політики та соціальної роботи в сучасному українському соціумі, що відповідає сьогоднішнім європейським стандартам.

Американський психотерапевт Лорі Готтліб представила історії отримувачів психотерапевтичної допомоги, які дають змогу побачити різні психотипи і життєві сценарії людей, що безпосередньо впливають на формування їхнього особистісного вибору. Як зазначає Готтліб, «психотерапія викликає дивні реакції, тому що певною мірою вона схожа на порнографію. І та, й інша пов'язані з оголеністю» (Готтліб, 2020, с. 31). Проте психотерапія в західних країнах – практика, яка веде до умовної норми психологію особистісного вибору людей. Тому дуже важливо популяризувати психотерапію в сучасних українських реаліях.

Нині на ринку психологічних послуг України є чимало проблем, пов'язаних із забезпеченням всеохопного контролю якості таких послуг. Це призводять до того, що разом з висококваліфікованими фахівцями психологічні послуги можуть надавати люди без належної професійної підготовки або взагалі представники «магічного сервісу» – маги, ворожки, відьми, цілителі, знахарі. Люди, маючи порівняно невисоку

психологічну культуру, бояться відповідальності за свій особистий вибір і часто-густо віддають його таким украй сумнівним «фахівцям», які є в переважній своїй більшості шахраями та аферистами.

Згідно з дихотомією суспільств, запропонованою німецьким соціологом Фердинандом Тьонісом, сучасне українське суспільство належить до типу «Gemeinschaft» (громади). Процеси ж європейської інтеграції передбачають формування та розвиток суспільства, заснованого на раціональному обміні благами, – Gesellschaft (Тьоніс, 2005, с. 82-83). У домодерному українському соціумі, що належить до типу «Gemeinschaft», люди також довіряють своє ментальне здоров'я родичам, друзям, знайомим, щоб вони здебільшого й зробили за людину вибір. Знову ж таки, це поширене соціальне явище ніщо інше, як утеча від відповідальності. Навіть працівники комерційного сексу мають у сучасному українському суспільстві більший кредит довіри українців, ніж психологи і психотерапевти. Цим людям суб'єкти (переважно чоловіки) довіряють свій простір особистого вибору. У нинішньому українському соціумі на тлі недостатньо розвиненої загальної психологічної культури все ще немає сформованої психологічної культури особистісного вибору.

Процеси європейської інтеграції України передбачають формування розвиненої психологічної культури населення, що вкрай необхідно для підтримки його ментального благополуччя. Психологічна культура в контексті євроінтеграційних процесів розвивається разом із правосвідомістю, правовою культурою. Понад те, психологічна культура і правова культура пов'язані із загальними соціальними цінностями, базовими серед яких є свобода, відповідальність, почуття обов'язку, любов, щастя, сім'я, мирна обстановка в країні, матеріальний добробут. Однією з підстав сформованої психологічної культури та розвиненої правової культури є ментальне благополуччя громадян країни. Саме ментально благополучна людина може робити усвідомлений і виважений (з погляду раціонального та емоційно-чуттєвого начал) особистісний вибір.

На ментальному благополуччі особистості дуже позначається проблема самотності. У суспільстві люди роз'єднані, і групові ідентичності, декларовані на інституційному рівні соціуму, найчастіше розмиті на самоорганізаційному рівні. Наразі дуже поширені кіберкомунікації в соціальних мережах, у месенджерах, на сайтах і в додатках для знайомств. Інтернет-ресурси найчастіше дають ілюзію вибору, вибір без реального вибору. І люди залишаються самотніми, незважаючи на ілюзорну наявність безлічі партнерів для дружби, сексу, приємного проведення часу, для кохання, близьких стосунків та

створення сім'ї. У ситуації соціальної нестабільності, притаманної сучасному українському суспільству на всіх його рівнях, люди часто не хочуть нічого серйозного – ні в професійному житті, ні в освіті та самоосвіті, ні в кар'єрі, ні в особистому житті, ні в саморозвитку загалом.

У крайніх випадках порушень ментального здоров'я людині потрібно звернутися по професійну допомогу до лікаря-психіатра. За наявності психічних розладів особистість не в змозі робити свідомий та адекватний вибір. Тема психіатричної допомоги взагалі є табуованою в сучасній Україні, а пацієнти психіатричних установ – одна з найбільш соціально стигматизованих і дискримінованих груп в українському соціумі. Процеси європейської інтеграції України передбачають демократизацію і гуманізацію роботи закладів психічного здоров'я. Через надмірне регулювання державою психіатричної допомоги в сучасній Україні багато людей, які відчують ментальне неблагополуччя, звертаються по допомогу до лікарів-психіатрів у державних закладах охорони здоров'я тіньовим способом, без реєстрації. У приватних медичних центрах лікарів-психіатрів дуже мало, а ті, що є, спеціалізуються в основному на наркології. Психологія особистісного вибору людини є набагато стабільнішою, коли реалізовано правові гарантії та здоровий соціально-психологічний клімат для своєчасного звернення суб'єкта в разі проблем з його ментальним здоров'ям не тільки до психологів і психотерапевтів, а й до лікарів-психіатрів. Ця проблематика недостатньо висвітлюється в інтелектуальному дискурсі сучасної України, її порушують головним чином правозахисники і соціальні працівники, але не провідні вчені країни.

Висновки. Психологія особистісного вибору українців поступово набуває інституційних трендів і публічного дискурсу, які задаються вимогами європейської інтеграції сучасної України. У цивілізаційному вимірі особистісний вибір громадян України і так перебуває в просторі європейської ідентичності та ментальності. Толерантність, повага до людської гідності, життєвий успіх, свобода і широта мислення, свобода прояву почуттів та емоцій, свобода вибору та дій, природні права і свободи людини – саме ці соціальні цінності об'єднують українців на їхньому шляху до Європейського Союзу. Ці об'єднавчі соціальні цінності визначають психологію особистісного вибору українських громадян, включаючи її в європейський простір. Ціннісні підстави вибору українців особливо актуальні на тлі повномасштабного військового вторгнення Російської Федерації в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 року.

Підвищення рівня психологічної та правової культури громадян сучасної України також тісно пов'язане із процесами європейської інтеграції. Саме в умовах розвиненої і сформованої психологічної та

правової культури ментальне благополуччя українців набуває соціальної цінності, що тягне за собою відповідну соціальну політику держави з активною та адресною соціальною роботою державного, некомерційного та комерційного секторів суспільства. Європейська інтеграція сучасної України потребує розвитку системи психологічної і психотерапевтичної допомоги різним соціальним верствам населення, що відповідає високим професійним та етичним стандартам. Саме в умовах ментального благополуччя в соціумі можливий усвідомлений, адекватний і виважений особистісний вибір людини, яка не залишається віч-на-віч зі своїми психологічними та життєвими проблемами.

Особистісний вибір сучасної європейської людини – це самостійні рішення і незалежні вольові акти, які спрямовані на життєвий успіх у різних площинах соціального буття та передбачають особисту відповідальність за своє життя. Свобода – це невід'ємний атрибут і базова соціальна цінність такого вибору.

Сучасне українське суспільство рухається шляхом європейської інтеграції, яка передбачає прихильність українців саме до європейської моделі психології особистісного вибору. Це непростий і тернистий шлях, але рух ним української політичної нації має увінчатися успіхом, оскільки цивілізаційний вибір українськими громадянами вже зроблено на користь європейської спільноти. Євроскептицизм в українському соціумі поступово сходить нанівець, що свідчить про незворотність європейського цивілізаційного розвитку незалежної Української держави.

Перспектива подальших соціально-психологічних досліджень щодо проблематики, якій присвячено цю роботу, полягає у вивченні таких аспектів психології особистісного вибору в умовах європейської інтеграції сучасної України:

1. Виділення та аналіз суперечностей між інституційним і самоорганізаційним рівнями українського соціуму, які безпосередньо впливають на психологію особистісного вибору.
2. Формування концептуальних підходів до співвідношення психології особистісного вибору і ліберальної правосвідомості, від якої залежить соціально-психологічна значущість прав людини.
3. Розгляд наявних підходів психотерапії і пропозиція нових методів та прийомів психологічної і психотерапевтичної допомоги, актуальних та необхідних з позиції психології особистісного вибору в контексті європейської інтеграції сучасної України.

Список використаних джерел

Бегбедер, Ф. (2020). *Любовь живёт три года*. Москва: Азбука, Азбука-Аттикус.

Васютинський, В. (2005). Міжособова взаємодія в концепціях сучасних українських психологів. *Соціогуманітарні проблеми людини*, 1, 101–105.

Ворона, В., & Резнік, В. (2021). Соціологічний моніторинг українського суспільства: методики спостережень, показники та виявлені соціальні тенденції 1992-2021 років. Інститут соціології НАН України. *Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 років незалежності*, 8 (22), 24–48.

Горностаї, П. П. (2016). Концепція групової взаємодії в навчально-терапевтичних групах. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 37 (40), 125–136.

Готтліб, Л. (2020). *Вы хотите поговорить об этом? Психотерапевт. Её клиенты. И правда, которую мы скрываем от других и самих себя*. (Пер. Н. Бабина). Форс Україна.

Гундештайло, Ю. Д., Климчук, В. О., Кляпець О. Я., & Титаренко, Т. М. (Ред.) (2016). *Психологія життєтворення особистості в сучасному світі*. Київ: Міленіум.

Гілберт, Д. (2019). *Спотикаючись об щастя. Позитивна психологія* (Пер. Л. Герасимчук). Харків: Клуб сімейного дозвілля.

Злобіна, О. (2004). *Особистість як суб'єкт соціальних змін*. Київ: ІС НАНУ.

Інститут соціології Національної академії наук України. *Територіальна цілісність України у громадській думці під час війни*. Взято з <https://i-soc.com.ua/ua/news/territorialna-cilisnist-ukraini-u-gromadskij-dumci-pid-chas-vijni>

Митчелл, Д. (2020). *Облачный атлас*. (Пер. Г. Яропольский). Москва: Азбука, Азбука-Аттикус.

Мюллер, В. (2020). *Як вийти з депресії: Хай живе серце твоє*. (Пер. О. Нога). Колесо Життя.

Новинарня. Соціолог Євген Головаха: Якщо ми не здамося – вийдемо з цієї війни абсолютно інтегрованою європейською країною. Взято з <https://novynarnia.com/2022/03/30/yegolovaha/> (30 березня 2022 р.)

Слюсаревський, М., Чуніхіна С., & Найдьонова Л. (Ред.). (2022). *Психологія російсько-української війни: внутрішній погляд*. Матеріали Всеукраїнського круглого столу (7 квітня 2022 року). Київ: Талком.

Татенко, В. (2017). *Методологія суб'єктно-вчинкового підходу: соціально-психологічний вимір*. Київ: Міленіум.

Титаренко, Т. М. (Ред.) (2005). *Особистісний вибір: психологія відчаю та надії*. Київ: Міленіум.

Тьоніс, Ф. (2005). *Спільнота та суспільство*. (Пер. Н. Комарова, & О. Погорілий). Київ: Дух і літера.

References

Behbeder, F. (2020). *Lyubov zhivot tri goda* [Love lives three years]. Moscow: Azbuka, Azbuka-Attykus. (in Russian)

Hornostay, P. P. (2016). Kontseptsiiia hrupovoi vzaiemodii v navchalno-terapevtychnykh hrupakh [Concept of group interaction in the training and therapeutic groups]. *Scientific studios on social and political psychology*, 37 (40), 125–136. (in Ukrainian)

Hottlyb, L. (2020). *Vy khotyte pohovoryt ob étom? Psykhoterapevt. Eye kliyenty. I pravda, kotoruyu my skryvaem ot druhykh y samykh sebya* [Maybe you should talk to someone. A Therapist, Her Therapist, and Our Lives Revealed]. (Transl. by N. Babyna.). Fors Ukraina. (in Russian)

Hundertaylo, Yu. D., Klymchuk, V. O., Kliapets O. Ya, & Tytarenko, T. M. (Ed.) (2016). *Psykhohiia zhyttietvorennia osobystosti v suchasnomu sviiti* [Psychology of life creation of personality in the modern world]. Kyiv: Milenium. (in Ukrainian)

Gilbert, D. (2019). *Spotykaiuchys ob shchastia. Pozytyvna psykhohiia* (Transl.by L. Herasymchuk). [Being silent about happiness. Positive psychology]. Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia (in Ukrainian)

Institut sotsiolohii Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. *Terytorialna tsilisnist Ukrainy u hromadskii dumtsi pid chas viiny* [Territorial integrity of Ukraine in public opinion during the war]. Retrieved from <https://i-soc.com.ua/ua/news/teritorialna-tsilisnist-ukraini-u-gromadskij-dumci-pid-chas-vijni> (in Ukrainian)

Mytchell, D. (2020). *Oblachnyy atlas* [Cloud Atlas]. (Transl. by H. Yaropolsky). Moscow: Azbuka, Azbuka-Attykus. (in Russian)

Myuller, V. (2020). *Yak vyity z depresii: Khai zhyve sertse tvoie* [How to get out of depression: Let your heart live]. (Transl. by O. Noha). Koleso Zhyttia. (in Ukrainian)

Novynarnia. *Sotsioloh Yevhen Holovakha: Yakshcho my ne zdamosia – vyidemo z tsiiei viiny absoliutno integrovanoi yevropeiskoiu krainoiu* [The sociologist Yevhen Holovakha: If we do not give up, we will come out of this war completely integrated European country]. Retrieved from <https://novynarnia.com/2022/03/30/yegolovaha/> (Marz 30, 2022)(in Ukrainian)

Slyusarevskyy, M., Chunikhina, S., & Naydonova, L. (Ed.). (2022). *Psykhohiia rosiysko-ukrainskoi viiny: vnutrishnii pohliad* Materialy Vseukrayinskoho kruhloho stolu (7 kvitnia 2022 roku) [Psychology of the Russian-Ukrainian War: Internal View: Materials of the All-Ukrainian Round Table (April 7, 2022)]. Kyiv: Talkom. (in Ukrainian)

Tatenko, V. (2017). *Metodolohiia subiektno-vchynkovoho pidkhodu: sotsialno-psykholohichniy vymir* [Methodology of the subjective-action approach: Social-psychological dimension]. Kyiv: Milenium. (in Ukrainian)

Tytarenko, T. M. (Ed.). (2005). *Osobystisnyi vybir: psykhohiia vidchaiu ta nadii* [Personal choice: Psychology of despair and hope]. Kyiv: Milenium. (in Ukrainian)

Tonis, F. (2005). *Spilnota ta suspilstvo* [Community and society]. (Transl. by N. Komarova, & O. Pohorilyi). Kyiv: DUKH I LITERA. (in Ukrainian)

Vasiutynskyi, V. (2005). Mizhosobova vzaiemodiia v kontseptsiiakh suchasnykh ukrainskykh psykholohiv. [Inter-person interaction in the concepts of modern Ukrainian psychologists]. *Sotsiohumanitarni problemy liudyny* [Social humanitarian problems of the person], 1, 101–105. (in Ukrainian)

Vorona, V., & Reznik, V. (2021). Sotsiolohichni monitoryng ukrainskoho suspilstva: metodyky sposterezhen, pokaznyky ta viavleni sotsialni tendentsii 1992-2021 rokiv. Instytut sotsiolohiyi NAN Ukrainy. [Sociological monitoring of the Ukrainian society: Observation methods, indicators and revealed social trends of 1992-2021 years]. *Ukrainske suspilstvo: monitorynh sotsialnykh zmin. 30 rokiv nezalezhnosti* [Ukrainian society: Monitoring of social changes. 30 years of independence]. 8 (22), 24-48. (in Ukrainian)

Zlobina, O. (2004). *Osobystist yak subiekt sotsialnykh zmin* [It is a subject of social strife]. Kyiv: IS NANU. (in Ukrainian)